

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 2.

Kesknädalal, 31. jaanuaril 1923.

V aastakäik.

S i s u : A. K.: Wabadussõja ajalugu oodetakse... — A. Leht: Wäejooks ja omawoliline lahkumine. — Prantsuse jalgwägi. — H. Wanaweski: Tanki tulewik. — G. Leets: Mõned laskenormid Itaalia katurwäes. — Mõndasugust.

Wabadussõja ajalugu oodetakse...

Läinud aastal pöörasid ungarlased Tartu ülikooli professor Mark'i poole materjaali saamiseks koguteose jaoks, mis mõeldud Eesti tutvustamiseks Ungaris. Muu seas olid ungarlased väga huwitatud meie Wabadussõjast ja oleksid hää meelega soowinud saada ülewaatlikku pilti meie noore riigi ajaloost, mida meie igal pool ju'gesti enda Wabariigi tutvustamiseks wõiksime awaldada. Kuid kahjuks oli professor Mark'il parema puudumisel wõimalik anda ungarlastele ainult niisuguseid ka kelisi ja isiklikkude mälestuste iseloomu kandwaid asju, nagu Pitka „Sõjamälestused“, Poopuu „Sõda Landeswehriga“ ja „Eesti rahwawäe 9. jalawäe polk“, mille põhjal wõõras:el täiesti wõimata saada üldist selget ja õglast pilti meie Wabadussõjast. Soome keeles oli aga saadawal Vilho Helase „Suomalaiset Viron wapaussodassa“, üle 600 leheküljeline teos, mille lugemine ülalmainitud teoste kõrwal annab mulje, nagu oleks soomlased meie Wabadussõja tähtsamad tegelased olnud, kuna meie ise rohkem warju kipume jääma. Ka on wäljamaal ilmunud raamatud Wenemaa „ülesehitajate“ wätjaandel, mille järele Eesti Wabariik wõlgneb tänu oma olemasolu eest ainuüksi „põhja-lääne“ armeele.

Kõnelemata Euroopa suurriikidest, kus sõjaajaloo alal kümnete kaupa iga riigi wiimse sõja kohta raamatuid ilmunud, on ka Poolas, kes meist hulga hiljem sõja lõpetas, sellel alal kawakindlalt tööle asunud, nimelt on selleks kindralstaabis loodud erilise jaoks.

Poola kindralstaap jõudis alles 1921 a. sügisel wälja raskest aegjärgust, mis oli tingitud sellest, et oli korraga olemas ülemjuhataja staap,

sõjaaja saawutus, ja sõjaministeeriumi kindralstaap, normaalne rahuaja asutus. Paljude raskuste pääle waatamata on Poola kindralstaap kindral Sikorski juhatusel lõpulikult wälja kujunenud. Harilikkude kindralstaabi osakondade ja jaokskondade kõrwal on loodud mitmed kasulikud orgaanid, nende hulgas ka sõja-ajalooliste uurimiste jaokskond, mis pühendatud erilisel Poola sõjawäe 1918—1921 a. tegewuse uurimisele.

See jaokskond on enesest ka juba elumarki annud, wälja andes hiljuti eimese taktikalise uurimuse „Woloczyska lahing 11—24 juulini 1920“, mille autoriks on kolonel Kukiel. Selle raamatu kohta kirjutab kindral ** „La France militaire'is“ muu seas:

„Kolonel Kukieli uurimuse juures tarwitatud dokumentatsioon on kõige tõsisem, sest kõigi Poola allikate kõrwal (käskude kogud, wäeosade päewaraamatud, arwurikkad isiklikud mälestused), mis kasutatud kõige täielisemal määral, on autori kasutada olnud huwitawad Wene dokumendid.

See uurimus on, teisest küljest, esitatud lugejale iseäranis hoolikal kujul ja selle lisaks on mitte ainult operatsioonide teatri kaart 1/75000, waid ka kolm suurt krokiid ja kuus skeemi, kus wõitlewad pooled on märgitud sinisega ja punasega väga ülewaatlikult.

Need lahingud kannawad katteoperatsioonide iseloomu pikkadel rinnetel. Selle poolest erinewad nad palju sellest, mis meie oleme näinud Prantsuse rindel. Need ei ole huwitawad ja õpetlikud mitte ainult Poola sõjawäelastele, waid sisaldawad ka meie jaoks andmeid, millest wõib ammutada väga kasulikke õpetusi“.

Niisugune teos on juba poolakatel oma sõja kohta.

Täiesti õigustatud on seepärast küsimus, kuhu jääb nii kauaks meie Wabadussõja ülewaatlik ajalugu.

12. aprillil läinud aastal ilmus sõjaministri päewakäsk, millega määratakse kindlaks tasu sõjaajaloo kirjutamise eest ja mis lõpeb sõnaga: „Walmis tööd waatab läbi selleks määratud erikomisjon, ja ainult selle osa eest, mis ilma ümbertegemata hääks kiidetakse, maksetakse täis hind; töö eest, mis ümber tuleb teha, maksetakse pool hinda. Komisjoni poolt maha tõmmatud ridade eest hinda ei makseta.“

Nagu näha, jätab see päewakäsk sõjaajaloo erikomisjoni ülesande kõrwalolijale täiesti sel-

gusetuks, samuti ka tööde saatuse, mis sinna reamaksu eest ostetakse. Kuidas üksikutest tööddest üldine Wabadussõja ajalugu kujuneb, kes seda teeb, kes on komisjoni liikmed, ka see on sõjawäelastele ja asiast huwitatuile teadmata. Võib olla, ei olegi seepärast tähendatud erikomisjon küllalt kirjutusi saanud ja ei ole suutnud kokkuwõtetega esineda.

Wõib olla, ehk annab sõjaajaloo erikomisjon — kas ta üldse olemas on, ka see on väljaspool teadmata — enesest mõne elumärgi ja asub energilisemalt ja kawakindlamalt Wabadussõja ajaloo kokkuseadmisele. Seda ajalugu wajakse wäga ja tema ilmumist oodetakse igal pool.

A. K.

Wäejooks ja omawoliline lahkumine.

Rahuaaja teenistuse pääle waatamata ei taha wäejooksikute arw meie rahwawäes palju wäheneda. Ehk küll sõjaajal wäejooksikute protsesside arw mitu korda suurem oli kui praegu, kuid siis oli ka rahwawägi arwuliselt mitu korda suurem. Awaldati küll lootust, et noorte juures, kellest rahuaaja wägi kokku seati, kalduwust wäejooksu poole palju vähem ette tuleb, kui wanade sõdurite seas, kelledest olude sunnil paljud kuni 7 aastat pidid järgimööda teenistuses wiibima ja wõrratumaid sõjaraskusi läbi tegema, mis lõpupele lõpuks nõrgaloomulisemad rõõpast wälja paiskas ja ükskõikseks tegi oma saatuse wastu. Niisugustel oludel tuli wäe teenistusest omawolilisi lahkumisi, kas jäänawalt wõi ajutiselt, wäga laialt ette, mille tõttu ka erakorralisi abinõusid wäejooksikute wastu tuli tarwitada, mis isegi kuni surmanuhuluseni läksid.

Selleaegne wäejooksikute arwu suurus oli selletaw mitmesuguste põhjustega. Kui mobilisatsioon pääle enamlaste sissetungimist wälja kuulutati said esimesed wabatahtlikud Narwa all lüüa, ning enamlaste hulga tungisid takistamata edasi. Paljudel teenistuskohuslistel kadus selle tõttu usk edusse ja igaüks püüdis mitte esimene olla. Nähes, et selatagant palju abi loota ei ole, jooksis loomulikult osa neist, kes wabatahtlikult esialgu sissetungiwa waenlase wastu oli wälja astunud, laiali.

Waenlane jõudis mõne nädalaga õige kaugele, ning tema poolt okupeeritud maaalades jäid teenistuskohuslised paigale, kes enamalt jaolt kõik meie poolt wäejooksikuteks kuulutati. Hiljem, kui sundusliku mobilisatsiooni kaudu wäeosadid

organiseerima hakati, walgus nendesse enamlusmeelse kalduwusega isikuid, kes ei jätnud tarwitamata juhust kihutustöö tegemiseks. Nende üleskihutused leidsid ka distsiplineerimata wäeosades hääd pinda, ning wäejooks ja wastuhakamine muutus hulgaliseks.

Rahuaaja pääle üle minnes, püüti luua rahwawäge teistsugusel alusel, teistsugustel põhimõtetel, kui need Wene wäes makswad olid, kus meie wäejuhid oma sõjawäelise hariduse ja sõjakogemused olid saanud. Sõjawäe kaswatus uutal alustel pidi suretama kõik need pahed, mis tsaristlik reshii, sõjaolud ja lõpuks rewolutsioon sõjawäkke olid külwanud.

Meie rahwawägi pidi saama ideaalseks oma distsipliini ja kohusetunde ning isamaa armastuse poolest

Üle waadates läinud aasta sõjakohtute tegewust, peab ütlima, et kuritegewus sõjawäes üldiselt tõesti on langenud. Noored sõdurid on kohusetundest aru saanud. Kuid wäejooksikuid on siiski weel wäga palju. On olemas küll ka teisi puhtsõjawäe isi kuritegusid wäejooksu kõrwal, kuid palju vähemal arwul kui eelmistel aastatel. Huwitaw oleks teada mis on wäejooksu põhjusteks, kui praegu küllalt hoolikalt sõdurite waimlise ja majandusliku olukorra eest muretsetakse ja teenistust igapidi kergendada püütakse.

Nagu sõjakohtus harutatud asjust selgub, on wäejooksu põhjusteks olnud enamail juhtumistel täiesti kõrwalised asjaolud. Harwa on mõni sõdur sellepärast wäeosast lahkunud, et teenistuse raske leidis olewat. Lahkumise põhjuseks on wäga paljudel kordadel olnud tung isakodu jä-

rele. See põhjus on väga arusaadav, sest meie rahwawäkke on wõetud täiesti noored, keda õigupärast alaealisteks tuleks lugeda ja kes kodust kaugel wiibimisega weel küllalt harjunud pole. Muudeks lahkumise põhjusteks on olnud tagakiusamis- ja kaassõdurite poolt, mõnesugused üleastumised ja kuriteod, millele oleks järgnenud karistused.

Selle pääle waatamata, et teenistus rahuaegne, toob wäeteenistusest lahkumine enesega kaasa väga raskeid karistusi. Selle kirjutuse eesmärk oleks tutvustada rahwawäelasi wäejooksu kaassas käiwate karistustega, silmas pidades, et paljudel juhtumistel on süüteo kordasaatjatele tundmata olnud selle süüteo tagajärjed.

Nii karistab kohus wäeteenistusest rahu ajal kõrwahoidmise eesmärgiga lahkumise eest kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega ja wangiroodu heitmisega 4—6 aastani, kuna wäeteenistusest ajutiselt lahkumise pärast wõrdlemisi kergem karistus on, kuid sellewastu on eksijal raskem kindlaks teha, kas ta ajutiselt wõi täiesti teenistusest lahkuda tahtis. Juriidiliselt tehakse küll wahet wäeteenistusest lahkumise kestwuse wahel, mille tagajärjel süüdlasi ka mitmeti karistada wõib, alates distsiplinaarkaristusega ja lõpetades sõja ajal surmanuhtlusega.

Kõige kergem lahkumise liik on ette nähtud S. N. S. § 130, milles kõneldakse omawolilisest lahkumisest, mis rahu ajal wõib kesta kuus ööpäewa ja sõja ajal kolm. See on ainuke üleastumine, mille eest ülemus distsiplinaarteel karistada wõib, kuna aga siis, kui see toime pandud iseäraliste süüd raskendawate asjaolude juures, süüdlast kohtu alla wõib anda, millele türmi karistus järgneks.

Raske oleks kindlaks teha mõnesugustel juhtumistel omawolilise äraoleku seaduslikku kestwust. Näituseks jäi lahkuja teel wõi kodus haigeks ja tal puudus kõige parema tahtmise juures wõimalus enne nimetatud tähtaega tagasi ilmuda. See asjaolu saaks süüdlasele hiljem saatuslikuks, ja sellepärast wõib tunnustada mittemõjuwaks ainult niisugust haigeksjäämist wõi müüd kõrwaldamata takistust, millest kohalikule sõjawäe wõi kodanlastele wõimudele polnud kohe teatatud, ära tähendades, missugusest wäeosast lahkumine sündis.

Omawolilise lahkumise eest, mis kauem kestnud, kui eelpool toodud artiklis ette nähtud, wõib palju raskemat karistust määrata, nimelt: esmase kordse lahkumise pärast kuni 4 kuud üksikwangistust sõjawäe türmis; järgmine kord kuni 2 a. 8 kuud kindluse wangi ehk 2 aastat distsipli-

naar-wäeosas; kolmas kord kuni 4 aastat kindiuse wangi ehk 3 aastat distsiplinaar-wäeosas. Sõja ajal on karistus selle eest kahe astme wõrra raskem.

Kuigi sõjawäelane omawolilise lahkumise eest distsiplinaarselt karistatud, ei päästa see teda kohtu alla andmisest sama süüteo eest.

Mida nimetatakse wäejooksuks ja mida omawoliliseks lahkumiseks?

Harilikule inimesele on see wahe wähe arusaadav, ning tihtigi kuulduw etteheiteid, et kohus ühele wäejooksikule mõni nädal wangistust, teisele aga mitmeaastase wangiroodu karistuseks määranud.

Wäejooksuks nimetab juriidiline terminoloogia seda omawolilist wäeteenistusest lahkumist, mis toime pandud eesmärgiga jäädawalt wäeteenistusest, ehk ka ajutiselt tegewas wäes sõjategewusest kõrwale hoida.

Omawoliline teenistuskoha mahajätmine ilma ülemalnimetatud eesmärgita — nimetatakse omawoliliseks lahkumiseks.

Samuti tunnistatakse wäejooksuks omawoliline lahkumine niisugustel juhtumistel, kui sõjawäelane ei taha sõjawäe teenistusest täiesti kõrwale hoida, waid püüab kõrwale hoida sellest sõjategewusest, milleks see wäeos, kus süüdlane teenis, määratud, üle minnes selleks ajaks seljatagusesse asutusse wõi wäeosas.

Pääle nimetatud wäejooksuliikide on olemas weel teenistusse mitteilmumine õigel ajal.

Wahe wäejooksu, omawolilise lahkumise wahel, ühest küljest, ja mitteilmumise wahel õigel ajal, teisest küljest, seisab selles, et esimesel juhtumisel jätab süüalune maha oma wäeosas, kus ta seni teenis, teisel juhtumisel ei ilmu ta oma wäeosas ilma seadusliku aluseta, oles säält eemale lastud, s. o. pääle komandeerimist, lühikese- ja pikaajalist puhkust ja ühest wäeosast teise ületoomist. Mitte õigel ajal ilmumise eest karistatakse samuti kui omawolilise lahkumise pärast.

Mitte wäejooksu, waid omawolilise lahkumise tunnuseks wõiks lugeda asjaolu, et lahkuja mõne aja pärast ise wabatahtlikult tagasi ilmus.

Läinud aastal on ette tulnud mõned juhtumised, kus sõdurid endid pettusega wäeteenistusest on püüdnud kõrwale hoida ja demobilisatsiooni puhul ette pannud wõtsitud dokumendid, et oma õigusi wabanemiseks tõestada. Niisuguse wabanemise eest karistab seadus samuti kui wäejooksu eest kuni 6-aastase wangirooduga.

Läinud aastal on mõneuguste usuhullustajate seas maad võtnud arvamine, et sõjariista käte võtmine wiienda käsu põhimõtte vastu käib, ning püüdnud selle labi sõjawäe teenistuse kohuste täitmisest eemale hoiduda. Niisugune teguviis on karistataw ja wäga raskesti.

Tutwustades sõjawäelasi wäejooksu tagajärgedega, jääme lootma, et uuel aastal arusaamine sõjawäe teenistusest ja riiklik tunne kaswab, mille tagajärjel kergemeelsus, millega kuritegusid toime pannakse, iseenesest kaob.

A. Leht.

Prantsuse jalgwägi.

(Lõpp).

Laskurite ärajäämise korral 13 mehest 6 meheni piiratud wõitlusjao kui kõige alama wõitlusüksuse juure ei jää ettepanek weel peatuma. Neist 6 mehest tuleks weel 2 orgaaniliselt kompani ja bataljoni laskewarustuse kandjate jakku ühendada, kuna rügemendil weel pääle selle teataw arw lülikweolisi laskewarustuse autosid kaasas oleks.

Sel teel olla wõimalik laskemoona tema praeguse ühtlase jaotuse asemel tsentraalseeritult sinna juhida, kus tarwidus kõige suurem, nagu wõitluse tulipunktidesse, sisse murru kohtade pääpunktidesse j. n. e.

Iseenesest olla jalgwägi praegu laskematerjaliga küllaldaselt warustatud. Kui oletada, et rügemendil on üks kolmandik kuulipildujatest eeslinnile paigutatud, tarwitawad wiimased 3 tundi wältawa rünnaklahingu jaoks 500.000 padrunit, kuna siis rügemendi juures ikkagi weel 300.000, diiwiisi juures 800.000 olemas olla. Sellest jatkawat — kui imelik ka see ei wõi näida — täielikult. Nagu suures sõjas, nii saawat ka tulewiku lahingus kohaste märkide puudumisel, mida maastikul ei leiduwat, laskmiseks wähe juhust olema. Olla ju, ühe teise prantslase arwamise järgi, püssi ja kuulipildujate tuli kahurtule kõrwal ainult *palliatif épisodique* — erandlik hädaabinõu.

Selle püüde vastu, jalgwäe lahingut ilma püssiga wõitlejaita, ainult laskewarustuse kandjate ja kuulipilduja abil pidada, tuuakse järgmised wäited:

Ahillesi ja Hektori kahewõitluse ajast kuni maailma sõjani olla wõitlejate arw, samuti ka sõjariistade mõju, alates lahingukirwest kuni kuulipildujani ja „Berthani“, alaliselt kaswanud.

Tagajärjeks olla need määratud kaotused, mis rahwaste parema osa eriti jalgwäe näol sõja algul ära neelasid. Nii olla juba sõja jooksul ühel ajal masin-sõjariistade arwu suurendamisega koos seisude wahendamiseni, diiwiisiga alates ja kompaniga lõpetades, jõutud.

Sarnased on wastuwäited. Kuid tuleb küsida, kas siin mitte poole tee pääle seisma pole jäädud; kas sõjariistade arwu ja mõju suurendamisega, nagu see ette pandud, wõitlejate arwu wähenemine käsikäes ei pea käima. Prantslased annawad jaatawa wastuse. Laskurid, kelle ülesanne õigupoolest olla kuulipildujate jagusid kaitsta, wõiwat alles 600 meetri päält mõjuwa tulega wastata. Kallaletungimise esimesel perioodil täitwat nende aset kahurwägi, siis kuulipildujad, kuna laskuritel kõige aja oma püssiga ilma asjata ümber tulla jalutleda. Kuid ka 600 meetri kaugusest oleks kuulipildujate tuli tegelikult ja moraalselt palju suurem kui laskurite oma.

Kui wiimased siis tormijooksu kaugusse lähenenud, ei aitawat ka püssid weel midagi, waid tulla esmalt, tähendab just nii nagu 1918 a., tankide päralejõud ära oodata. Juhtumisel aga, kui waenlane taganenud, olla pärast waenlase mahajäetud seisukohtade enda alla wõtmist kuulipilduja hoopis kohasem tormijooksu tagasilöömiseks kui pikaldaselt laskew jalgwäe püss, mille sõjas igaüks, kui see wõimalik, kõrwalte heitnud ja karabiineri vastu ümber wahetanud. Olla ju püss liig kange ja saamatu, ta tu e kiirus liig wäikene, õigeks sihtimiseks puuduwat hädaohu silmapilgul aeg ja närwid, kuna hulgalised laskurid aga waenlase tulele ainult söödaks olla. Seepärast ei wõida laskurid prantslaste poolehoidu, kuna ameeriklased oma 1919 a. määrustikus sõja kogemuste põhjal neid kõrgelt hindawad, samuti ka sakslased, leides neis asendise kuulipildujate puudumise wõi nende waljalangemise korral, kuna ilma selletagi paljudes lahingu seisukordades laskurid on möödapääsmata tarwilikud.

Et aga wähem kui 200 meetrilistel kaugustel, kus waenlase äkiliste rünnakuiga, samuti ka enda wasturünnakuiga tuleb rehkendada, ja kus kahurwägi, et omadele mitte kardetawaks saada, tegevusest osa ei saa wõtta, kuulipilduja kõrwal kiiresti laskwat sõjariista omada, kawatsewad prantslased kerge kuulipilduja numbritele, samuti ka

moonakandjatele juba nimetatud kerged, 60—80 padrunit minutis laskwad automaatsed parapüsitolid kaasa anda.

Selle jaoks ei olla raske wastawat tääki leida, kuigi täägiwõitlu te aeg, nagu igauks sõjast teadwat, juba möödas.

Colonel de Dessoffy arwamise järgi tulla moderni lahingut pidada 4-mehelise kerge kuulipilduja jaoga, kes mäelaua taoliselt 30 m. wahe- maaga ja sügawusega on jaotatud, ja ta kinnitab, et ta ettepanekud osalt juba kõrgemate asutuste hääkskiitmist olla leidnud, osalt aga weel järelkaalumisel. On huwitaw, et sarnane masin- sõjariistade arwu ja jõu suurendamine endaga kahurwäe ja tankide troonilt tõukamist kaasa ei too, kuna selgesti öeldakse, et tagajärjekast rün- nakut ikka ja alati ainult ülekaaluwa jõuga ka- hurwägi wõib wõimaldada. Sellepärast ärgu igatsetagu kardetawat kuulsust, ilma kahurwäe abita wõidule pääseda.

Ainult siis, kui kahurwäge käepärast pole, nagu koha wahetamise silmapilgul ja kui lahing lagedal wäljal hargub, wõiwat momendid saa- buda, kus jalgwägi end ise peab aitama. Sarna- sed momendid olla aga, tänu jumalale, erandid.

Nii peab siis järjekindel, raskete lahingu sõja- riistade abil esemelt esemeni wõitlemise wiis Prantsuse rünnaktegawusele oma pitseri pääle wajutama. Püss ja kuulipilduja asuwad selle wastu tagaplaanile, sest nad lasewad ju, hooli- mata esitatud k. kuulipildujate arwu suurenda- misest, wastawate märkide puudusel, nagu prants- lased tõendawad, sõjas wähe. Kuiwõrd relwas- tuse suurendamine ühenduses wõitlejate arwu

wähendamisega jalgwäe taktika pääle mõjub, selle kohta pole prantslased weel üksmeelsed.

Kahtlemata saawad edaspidised, täiendatud sõjariistade abil peetawad lahingud kauge wõit- luse iseloomu kandma. Moodustaks ju 15 ja 20 mm. kuulipildujate tuli, kahurtuli wäljaarwa- tud, Prantsuse arwamise järgi ülepääsmatu takis- tuswõõ, kuna siis juba nüüd Hotchkissi kuuli- pilduja poolt jalgwäe rünnaku w-stasele tõkke- wõõle weel kaks teist, nimelt tankide ja lennu- kite wastased juurde tuleksid.

Kuidas rünnak ja wasturünnak, kui wana jalgwäe pere enam-wähem minewikku kuulub, wälja näewad, selle üle saame weel palugi lu- geda. Lähewad ju uuenduspüüded weel edasi. Nii wõib oletada, et tulewikus on rünnaku idee kandjais wäikestesse tankidesse, „kilpkonnadesse“, suletud kuulipildurid mootorkahurite, purustus-, wõitlus- ja torpeedotankide ning laskewarustuse autode saatel, millede kohal terasest linnud tiiriewad.

Loomulikult ei löö need ideed ilma wõitluse- läbi. Näib ju weel nüüdki jalgwägi arwult mõ- nele liig wäiksena, et moderni lahingu raskeid ülesandeid lahendada. Teised näitawad jälle määratute kulude pääle, mis uuendustega ja täiendustega kaasas käiwad, nähes ühtlasi neis püüdeis teatawat defaitismi langust, mis jalgwäe rünnaku meeoleu halwawat.

Igatahes teeb mootoriseerimise ja soomustuse ning inimese masinaga asendamise idee edu- samme, ja oleks ebaõige temast kui unistusest naeratusena mööda minna.

Tanki tulewik.

(Lõpp).

Lõpuks weel järgmine, mitte tähtsusetu argu- ment: eespool oletasime, et tanki soomus seks, et tank wõiks edukalt töötada, peab paksuma täielikku kaitset jalgwäe kantawate sõjariistade wastu. Kuid ilmasõja ajal ei olnud ühegi Inglis tanki soomus nii tugew, et hariliku Saksa kuuli- pilduja soomuswastane kuul sellest läbi poleks löönud. Siiski on teada, et Inglis tankid, suurte kaotuste pääle vaatamata, täitsid oma ülesanded mitmesugustel tingimustel, iseäranis Cambrai juu- res, hiilgawalt, ja et 8. augusti edu, millest Lu- dendorff nii kurwalt räägib, on saawutatud suu- remalt jaolt tankide abil.

Renault tankide abil saawutatud edu ja nende, teist tüüpi tankidega wõrreldes, wäikeste kaotuste järelduusel oli üldine arwamine Prantsusmaal pä-

rast ilmasõja lõppu kergete tankide kasuks. Tek- kis idee ehitada õige wäikest tanki, mis oleks määratud peaaegu täiesti jalgwäelase aset täitma, ja mõned wäejuhikud kujutasid ette õige kauge tu- lewiku lahingut, kus soomustamata sõdurid oleks puudunud.

Kuid jättes kõrwale kõik harutused, saadi warsti aru, et praeguse tehnika ja tööstuse seisu- korra juures on täiesti wõimata ehitada üliwäi- kest tanki.

Wõtame lähtepunktiks 6—5 tonnilise Renault tanki. Missugused osi wõiksimet meie kergenda- dada? — Soomust? — Kindlasti mitte, koguni selle wastu tuleks soomus tugewam teha. — Sõjariistu? — Ka mitte, oleks tarwis 37 mm. suurtüki asemele wõimsam seada, millega wõiks

ka waenlase tanki wastu wõidelda. — Meeskonda vähendada? — Ka see näib wõimatu olevat. Mõned teewad koguni ettepaneku kahe mehe asemele tanki kolm mahutada, sest tanki ülemale jääb raskeks pääle tegewuse juhtimise weel suur-tükki teenida, mille padrunid tulewikus raskemad saawad olema. Saab kahest mehest tankis üks haawata, ei wõi tank enam tegutseda. Ka mo-raalsest küljest on kolmemeheline tank palju kindlam kui kahemeheline. Nii ei ole ka sellest küljest raskuse kokkuhoidmist loota.

Praegu on kõigil ühine soow, et tank peaks, tarwiduse korral, kiiremini liikuma, et ta peaks paremini tõkkeid wõitma, et ta wõiks oma enese jõul maanteed mööda pikemat aega liikuda; pääle selle oleks weel palju wähermaid täiendusi. Kõik täiendused tankis aga nõuawad raskuse suurendamist. Nii on loogiline järeldus, et õige kerge tanki loomise teostamist ei ole mitte oodata.

Igasuguste eksiarwamiste kõrwaldamiseks peame kõige päält tähendama, et suurtükkidega warustatud tankid on täiesti kõlbmatud tarwitamiseks tõsise suurtükiwäe asemel, s. o. hästi juhitud tuleandmiseks warjatud positsioonilt. Kui suur tanki suurtüki kaliiber ka ei oleks, saab temast alati ainult otsekohese sihtimisega tulista. Sest kuidas oleks wõimalik suletud ja liikuwast tankist wõtta ühist sihtpunkti, naha rühma ülemat, kuulda tema ehk laskmise juhataja käsklusi, anda kogupauke ühise märgi pihta.

Ehk mis jaoks kasutada kallid tanke niisuguste katsete ja ülesannete jaoks, mida harilikud suurtükid palju paremini wõiwad täita?

Kokkuwõetult, tanki näol on jalgwäele tema edasitungimise kergendamiseks antud uus wahend, mis suurtükiwäelt tema sõjariista on laenanud, kuid mitte tema laskemetoodi.

Niisamuti peaks ka üks osa suurtükiwäest, et lähedat ja wahetpidamata ühendust jalgwäega alal hoida, tankilt tema lüliku ja ka osa soomusest laenama. Tema sõjariistaks olgu müüser, et

lähedase maa päält warjatud positsioonilt tuld anda, milleks tank kohane ei ole.

Ei wõi tähendamata jätta, et niisugune suurtükiwägi, mille loomisega Ameerika Ühisriikides, wõib olla ka mujal, algust on tehtud, saaks tankidele tugewaks abiliseks olema.

Esiteks, kui jalgwägi ja tankid pääletungimisel wastupaneku sõlmede ees, kus asuwad tankiwastased sõjariistad ja kuulipildujad, seisma jäetakse, oleks niisuguste suurtükkiwäe wäljaastumine väga mõjuw, kuna harilikud batareid, nagu lahingu praktika seda nätab, niisugusel juhtumisel, mitmesuguste takistuste tõttu edasilikumisel, alati hilja jääwad, nende waulemise ja ühenduse kordaseadmine aga aega nõuab. Samuti wõiks ka sarnane esimese liini suurtükiwägi olla väga kasulik wõitluses tankiwastaste sõjariistade wastu, mis lahingu kestwusel ilmsiks tulewad, kuna harilikud batareid tankidele küllalist kaitset ei suuda kindlustada.

Lõpuks, sarnane suurtükiwägi tooks kaudsel teel ka sellega kasu, et ta wõimaldaks tankide hoidmist massiliseks tarwitamiseks suuremates operatsioonides.

Niisuguse suurtükiwäe puudumisel tarwitatakse kahtlemata õige sagedasti, niipea kui mõned automaat-sõjariistad tegewust alustawad, tanke, et ära hoida kaotusi ja ülemäära suurt laskemoona raiskamist sihi tähtsusega wõrreldes. Praeguse sõjariistade sesukorra juures wõiwad wäikesed punktid, milles asub wäike arw hästi paigutatud kuulipildujaid, suurearwulise sõjawäe koha pääl kinni naelutada ja enneaeget batareide positsioonile asumist ja määratud laskemoona kulu nõuda. Tankisarnaselt liikuwad batareid, mis oleksid alati esimeste wäeosade juures, kuid siiski warjatud, teeksid kerge waewaga kahjutuks niisugused wastupanu pesad, mille häwitamiseks harilikud batareid, mis oma mürskude lendjoone liig wäikesese kõweruse tõttu sunnitud on kaugemal ehk jälle warjamata positsioonil asuma, on jõuetud.

H. W a n a w e s k i.

Mõned laskenormid Itaalia kahurwäes*).

Itaalia *Norme per l'impiego dell' artiglieria's* 1921 leiame mõned huwitawad arwud, mis iseloomustawad nüüdisaja kahurwäe tegewust. Allpool toodud arwud on ilmasõja kogemuste waral Itaalia kahurwäe poolt laskenormidena wälja töötatud ja kindralstaabi poolt kinnitust leidnud. Nad on makswad hää waatluse ja osawa tulejuhtimise tingimisel.

1. Ühe batarei purustamine nõuab 500—800 kerget kahurmürsku kaliibri juures kuni 100 mm., 400—600 mürsku kahuritel kaliibriga 100—152 mm. ja 100—300 mürsku suurema kaliibri juures kui 210 mm.

2. Ühe batarei tegewuse lämmatamine. Wõetakse tarwitusele järgmised mürskude liigid: granaadid, shrapnellid ja kihwtised gaasmürsud. Esialgu kiire tulistamine granaadidega.

*) Militär-Wochenblatt 1922 a., nr. 28.

tidega ja shrapnellidega ja kui wastase kahurmeeskond on warjupaikadesse peitu pugenud — aeglane metoodiline tuli gaasmürskudega. Wiimased töotawad suuremat ja kindlamat tagajärge kuiwa õhu ja tuuleta ilma juures, ehk õige nõrga tuulega. Tulistamine wedelikuga täidetud gaasmürskudega wihma- ehk lumesaju ajal ehk tuulega, mille kiirus üle 4 meetri sekundis, peab ära jääma. Sarnase tuule juures on aga hädad tagajärjed märkide tulistamisel kaetud maastikul, iseäranis metsaga kaetud lagendikkudel. Kindlate tagajärgede saawutamiseks peab lühikese aja jooksul katma waenlase batারেid tiheda gaasi looriga, milieks läheb tarwis 200—400 gaasmürsku kal. 75 mm., arwates selle juures waenlase batarei rinde 100 meetri pääle. Kui tuul puhub märgi poole, siis on tarwilik suunida kergete wäljakahurite tuld vähemalt 300 mt. märgi ette, keskmiste kaliibrite tuld kuni 500 ja suuremate kalubrite tuld tuule suunas kuni 1000 mt. märgi ette.

3. Traattõkete lõhkumine, mille laius 50 mt. ja sügawus 10 mt., nõuab:

K a h u r	Kaugus meetrites	Mürskude arw
210 mm. müüser	6.000	280
210 mm. "	4.000	200
210 mm. "	3.000	150
149 mm. haubits	4.000	240
149 mm. "	3.000	160
149 mm. "	2.000	120
149 mm. suurtükk	6.000	600
149 mm. "	4.000	420
149 mm. "	3.000	320
240 mm. miinipilduja	3.500	300

4. Kaewikute lõhkumine iga 100 mt. pikkusel.

K a h u r	Kaugus meetrites	Mürskude arw
280 mm. haubits	6.000	300
280 mm. "	4.000	250
280 mm. "	3.000	200
210 mm. müüser	6.000	200
210 mm. "	4.000	120
210 mm. "	3.000	110
149 mm. haubits	4.000	220
149 mm. "	3.000	150
149 mm. "	2.000	110
149 mm. suurtükk	6.000	470
149 mm. "	4.000	330
149 mm. "	3.000	240
149 mm. "	2.000	180
240 mm. miinipilduja	3.500	300

5. Kuulipildujate pesade ja toetuspunktide lõhkumine. 75 mm. wäljakahuri jaoks läheb tarwis üheainsa pihtamise

saawutamiseks 100 granaati. Keskmise tegewusega ehitatud pesa ehk toetuspunkti purustamiseks on waja 149 mm. kaliibri juures üks pihtamine, milleks tuleb kulutada 100—150 mürsku; samasuguste tugewate ehituste häwitamine nõuab kaks 210 mm. ehk 280 mm. trehwamist (70 kuni 120 pommi).

6. Blindaashi ehk kaetud jooksukraawi sissekäigu purustamiseks — kaks 210 mm. ehk 280 mm. haubitsi trehwamist, milleks tuleb 100 mürsku wälja lasta.

7. Meeskonna blindaashi purustamine (rühm) nõuab kaks 280 mm. ehk 305 mm. haubitsi pihtamist (30 mürsku).

8. Ehituste purustamine. Iga 100 ruutmeetri suuruse ehituse purustamine tarwitab 4 suurekaliibrilise mürsu pihtamist, millest 1—2 sütitajat.

9. Sildade ja wiadukkide hävitamine. Laskmine silla ehk wiaduki suunas nõuab 100—200 suuremakaliibrilist pommi, põiklaskmine aga 400—800.

10. Mõnesuguse punkti tulistamine teede kohal ehk teelahkmete tule all hoidmine igasuguse liikumise takistamiseks nõuab udu- sel ilmal ehk pimeduses 80 kerget mürsku ja 40 mürsku keskmistest kaliibrilistest tunnis.

11. Ehitustööde takistamine lõhutud märkide kallal. Iga 100-meetriline rinderiba tarwitab 12 tunni jooksul 200 kerget mürsku.

12. Toetustuli. Wälja kerge ja mäebaterei suudab 2—3 laskega suurtükist minutis katta tiheda tulega 100-meetrilise maaala.

13. Tõkketuli. Iga kerge, mäe- ja raske kahur võib wõtta frontaaltule alla 40—50 meetrilise maaala, flanktule juures aga 100—200 mt. Kergetele wäljakahuritele frontaalseks tulistamiseks ei pea mitte andma üle 20 mt. laiuse ala.

Minimaalne kaugus oma kaewikute ja tõkettule lõhkemiste keskpunkti wahel peab olema:

Wäiksemad kaliibrid frontaaltule juures 150—200 mt., flanktule juures 50—70 mt.

105 mm. kahurid frontaaltule juures 250—300 mt., flanktule juures 100—150 mt.

110 mm. kahurid frontaaltule juures 350—400 mt., flanktule juures 250—300 mt.

120—149 mm. kahurid frontaaltule juures 300—400 mt.

152—210 mm. kahurid frontaaltule juures 400—500 mt.

Üle 210 mm. kahurid frontaaltele juures 600–800 mt.

14. Tule kiirus. Wähemad kaliibrid (alates 75 mm.) modern lafettidel suudawad minutis lasta 6–10 pauku, kuid süsteemi alalhoidmise mõttes ei pea kunagi lastama üle 120 paugu tun-

nis. Raskete väljakahurite (105 mm. suurtükid ja 149 mm. haubitsad) maksimaalseks laskekiiruseks on 2–3 pauku minutis. Muude suuremate kahurite maksimaalne laskekiirus on 10 pauku tunnis, 210 mm. müseritel 8 ja veel suurematel kaliibritel 5 pauku tunnis.

G. Leets.

Mõndasugust.

Mõned andmed. Wiimasel ajal ilmunud Saksa kirjanuses leiduwad laialipillatuina, — kord siin, kord sääl, — mõned andmed, mis omal ajal suuremate saladustena olid tuntud.

Nii leidub H. Ost'i 1922 a. ilmunud Keemilise Tehnoloogia õpperaamatus järgmist:

Gaaside kohta. 1915 a. algul tarwitasid sakslased pääletungi rinnetel wedelat kloori, mida väga suurtes kogudes waenlase päale lasti.

Hiljem wõeti tarwitusele ilmast rippumatud gaasigranaadid ja wiskepudelid teiste kihwtiste ainetega.

Nendest tarwitati täitmiseks järgmisi:

- 1) Phosgen (COCl_2) — keemise punkt $+8^\circ$,
- 2) Perchlorameisensäuremethylester (Diphosgen — ClCOOCCl_3 , keemise p. $+127^\circ$ — Grünkreuz),
- 3) Dichloräthylsolfhid ($\text{C}_2\text{H}_4\text{Cl}_2\text{S}$ — Gelbkreuz,
- 4) Diphenylarsichlorid ($\text{C}_6\text{H}_5)_2\text{ASCl}$ — keemise p. $+39^\circ$ — Blaukreuz.

Neist olid p. p. 1 ja 2 nimetatud iseäranis kihwtised. Nad mõjusid sissehingamise juures, sest häwitasid ilanaha koed.

P. 3 nimetatud aine mõjus wälimate naha kudede päale, sünnitades sügawaid haawu.

P. 4 nimetatud pulbritaoline segu, mis granaadi plahwatuse juures tolmu näol laiali paisati, mõjus lämmsawatalt, sest ummistas hingamise torud.

Wiimase aine walmistamiseks tarwitati ära kõik arseen, mis Saksamaal leidus.

Kahurwäe alal. Kõmuline suurtükk, millest sakslased Pariisi pommitasid, omas järgmisi andmeid:

Kaliiber — 24 ctm. (ligi 9,5 tolli).

Toru pikkus — 100 kaliibrit (ligi 11 sülda).

Algkiirus — 1600 m./sek. (ligi 5230 jalg/sek.).

Laskmise juures 128 kilomeetri kaugusele tõusis lendjoone kulminatsioonpunkt 32 kilomeetri kõrgusele. Laskemoonaks olid õige pikad chrom-nikkel pommid.

Kuulsa Krupp'i 42 ctm. „Bertha“ kuuli raskus, mis ise paremast chrom-nikkel terasest, oli 800 kilogr. (ligi 8 puuda). Temale ei suutnud wastu panna paremastki terasest kindluste kaitseplated.

Toodud andmed walgustawad weidi seni tumedaks jäänud kohti. Nii saab meile nüüd enam-wähem selgeks, miks sakslased pääletungi ettewalmistawa kahuritele jaotusel ja sama tule tarwitamisel rünnaku enda ajal nii tähipäält oma Grünkreuz'idest, Gelbkreuz'idest j. n. e. kinni pidasid (waata Bruchmüller). Igal laske-moona sordil oli oma teatud ja kindel ülesanne.

Samuti huwitaw on ka kauguelelaskwa suurtüki probleemi lahendus. Siin näeme, et sakslased sellel alal on saawutanud ennekuulmata algkiiruse ja selle ära kasutanud, et kuuli kõigepäält maakera ümbritsewast tihedast õhukihist läbi wisata, mis senini kuuli lennu teel

suureks takistuseks oli olnud. 32 kilomeetri kõrgusel on õhk juba niiwõrd hõre, et tal takistus peaaegu puudub.

Möödamannes olgu siinkohal tähendatud, et ka wanelased, nagu seda mõnest mõttekatkendist näha, samasuguse kauguelelaskwa suurtüki walmistamise teoreetilistest raskustest üle olla ja juba praktiliste tööde päale üle olla läinud.

Mis puutub gaasidesse, siis on teada, et igale gaasile ja kihwtile eraldi wastuabinõu ehk -kihwat wastu tuleb panna.

Seepärast olgu ülemal toodud andmed neile, kes enast kohustatuna tunnawad sellel alal abinõude ja wastuabinõude eest hoolt kandma, järgmiste küsimuste lahendamise juures abiks:

1) Kui suured on võimalused, et meie võimalikud wastased nimetatud gaase saawad tarwitama?

2) Kas on meie võimalikel wastastel nimetatud gaaside wastuabinõud? Kui on olnud, kas nad on täitnud oma ülesannet? Endised tagawarad sellel alal — on nad veel kõlbulikkud?

3) Nimetatud küsimused meie eneste kohta.

4) Kas ei wõi oodata midagi uut — abinõu ja wastuabinõu?

5) Kas ei wõi leida midagi uut — abinõu ja wastuabinõu?

Ergo.

Uus kerge väljasuurtükk. Maikuu 1919 a. tehti Ameerika Ühisriikides katseid uue kerge väljasuurtükiga. Katsete tagajärjed olid kõige paremad. Uue kahuri omadused: kaliiber 75 mm.; painduw lafett; maksimaalne ulatus 13.700 meetrit; külgwäli kummagile poole, ilma et tarwitseks kahuri saba liigutada = 30° ; tõstenurk $4,5^\circ$ kuni 80° (sahaaluse kraawita); kaal lahingolekus 1667 kg. (101,8 pd.), rännakolekus 2177 kg. (133 pd.). —s.

Laskeriistade algkiiruse suurendamine. Belgias teha-akse katseid ühe Prantsuse leidusega, mis võimaldab tarwitusel olewate püsside, kuulipildujate ja kahurite algkiirust kahekordseks suurendada. Leidja on Prantsuse leitnant Delamare Maze. Oktobrikuus 1921 a. Prantsusmaal toimepandud katselaskmisel D. Maze leidusega harilikust 75 mm. kahurist tõusis algkiirus 850 m/s (normaalne algkiirus — 530 m/s). Leidja arwab, et temal korda läheb algkiirust 1000 m/s päale tõsta.

Sama leidja konstrueeris wintpüssi, millel puudub tagasitõuge ja mis tarwitusel olewate uuemate wintpüsside ballistiliste omaduste kõrwal nendest kaalu poolest kolm korda kergem. Belgia walitsus omandas patendi selle D. Maze leiduse päale. —s.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. Reek.

Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.

Sõjawäe trükikoda.

